

Conseil supérieur
de la Justice
Hoge Raad
voor de Justitie

EVALUATIERAPPORT VAN HET PROJECT "KINDVRIENDELIJKE JUSTITIE" IN BELGIË VAN DE RAAD VAN EUROPA.

JANUARI 2025

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN ¹

Cofinancé
par l'Union européenne

UNION EUROPÉENNE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Cofinancé et mis en œuvre
par le Conseil de l'Europe

¹ Er bestaat een Franse versie (origineel). De meningen in dit document geven het standpunt van de auteurs weer en worden niet noodzakelijke gedeeld door de Hoge Raad voor de Justitie

Dit verslag is tot stand gekomen met de financiële steun van de Europese Unie en de Raad van Europa. De inhoud ervan valt uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteur(s). De hierin geuite opvattingen kunnen op geen enkele wijze worden beschouwd als een weergave van het officiële standpunt van de Europese Unie of de Raad van Europa.

1. ACHTERGROND

De Hoge Raad voor de Justitie (HRJ) heeft zich als Belgisch contactpunt geëngageerd in het project Child Friendly Justice van de Raad van Europa en de Europese Unie.

De HRJ wil zo bijdragen tot een kindvriendelijke justitie in België.

Er werd met de hulp van twee experts² aangeduid door de Raad van Europa aan de hand van een beoordelingsinstrument geëvalueerd in welke mate de richtlijnen van de Raad van Europa over Child-friendly Justice in België zijn geïmplementeerd en bijdragen aan een kindvriendelijke justitie.

Deze evaluatie vond plaats van september 2024 tot januari 2025. Het Belgisch rapport werd ingediend op 15 januari 2025.

Het evaluatieteam heeft de nadruk gelegd op een participatieve en kwalitatieve aanpak, waarbij het kon rekenen op de steun en betrokkenheid van stakeholders uit diverse sectoren waar kinderen met justitie in aanraking komen. Er werden hiertoe meerdere focusgroepen georganiseerd in het domein van het familierecht, jeugdrecht, asiel- en migratierecht en opleiding van professionals. Tevens werden interviews afgenomen van bepaalde stakeholders.

Hierna vindt u de conclusies en aanbevelingen terug die uit deze evaluatie zijn voortgekomen. Het volledige rapport bestaat momenteel enkel in het Frans.

Het is de bedoeling om nu de volgende fase op te starten waar de focus zal liggen op de sensibilisering van kinderrechten en opleiding van professionals die met kinderen in contact komen.

² Luisa Maria Aguilar, gedoctoreerde in onderwijskunde en psychologie en Serge Leonard, advocaat werden hiertoe door de Raad van Europa aangesteld als expert. Lucia Dreser, voorzitter bij de Hoge Raad voor de Justitie en familie- en jeugdrechter en Myriam de Hemptinne, jeugd- en familierechter in het hof van beroep en netwerkrechter voor internationale justitiële samenwerking waren de Belgische coördinatoren van dit project.

2. CONCLUSIES

De overgrote meerderheid van de justitiële en gerechtelijke actoren, evenals de stakeholders die aan deze evaluatie hebben deelgenomen, waardeert de concrete bijdrage van het CFJ-project aan de versterking van kindvriendelijke justitie in België. Het project heeft actoren in deze sectoren de gelegenheid gegeven om samenwerking en uitwisseling te bevorderen tussen de diverse gemeenschappen en gewesten van België die zich inzetten voor de implementatie van kinderrechten.

- **Motivatatie en participatie.** De evaluatie van het CFJ-project heeft voor een sterke motivatie gezorgd bij de betrokken stakeholders. Het niveau en de kwaliteit van hun deelname aan de verschillende overlegorganen waren zeer positief en relevant. De deelnemers deelden een grote hoeveelheid documentatie en informatie over de onderzochte thema's, waaronder studies, onderzoeken en rapporten over specifieke thema's en/of kwesties. Dit stelde het team in staat te werken met actuele en verschillende informatie en gegevens. Bovendien stimuleerde de gezamenlijke deelname van vertegenwoordigers van de drie taalgemeenschappen van het land uitwisselingen en kruisanalyses van het wettelijke en institutionele kader met betrekking tot de verschillende onderwerpen.
- **Wetenschappelijk onderzoek en samenwerking.** Verschillende universiteiten voeren onderzoek naar kindvriendelijke justitie. Dit heeft bijgedragen aan het creëren van een interuniversitaire en sector overschrijdende dynamiek, waarbij kennis wordt uitgewisseld.
- **Wettelijk kader en het beleid.** Het nationale wetgevende en normatieve kader, met inbegrip van het beleid inzake de bescherming van kinderen bestaat en is solide. In de praktijk zijn er echter obstakels en belemmeringen voor de uitvoering van kinderrechten, evenals situaties waarin kinderen kwetsbaar blijven als het gaat om de eerbiediging van hun rechten. Dit toont aan dat, hoewel het wettelijke kader bestaat en noodzakelijk is, het niet volstaat om de doeltreffendheid van de rechten van het kind te garanderen.
- **Positieve factoren en tegenstrijdige percepties.** Deze houden verband met verschillende problemen die zich op vandaag voordoen in het gebied van een justitie voor kinderen: vaagheid versus onderscheid, samenhang versus inconsistenties en tegenstrijdigheden, verlangen naar verandering versus behoud van status quo, enz. Dit wijst onbedoeld op een nog steeds gedeeltelijke en reductionistische visie op een aan kinderen aangepaste rechtspraak. Dit bevestigt de noodzaak om, zowel conceptueel als in de professionele praktijk, de principes van het Kinderrechtenverdrag beter te integreren en kinderen hun recht op participatie te garanderen. De "verandering in de positie van het kind" die door het Kinderrechtenverdrag wordt geïntroduceerd, vereist ook een

paradigmaverschuiving in de relatie tussen volwassenen en kinderen. Daarom is het noodzakelijk om te voorzien in opleiding voor professionals in de justitiële sector die rechtstreeks met kinderen werken.

- **Verschillende perspectieven.** Binnen het kinderrechtensysteem bestaan verschillende interpretaties, wat wijst op de behoefte aan een meer coherente aanpak en het delen van interdisciplinaire kennis, in overeenstemming met de beginselen van het Kinderrechtenverdrag.

3. ALGEMENE AANBEVELINGEN

De onderstaande aanbevelingen werden onder meer geïdentificeerd op basis van opmerkingen en suggesties van de betrokken stakeholders. Ze zijn bedoeld om de kwaliteit en relevantie van de Belgische inzet op het gebied van een kindvriendelijke justitie te optimaliseren door bepaalde prioritaire actielijnen voor te stellen:

- **Luister naar en houd rekening met de ervaringen van kinderen en jongeren inzake participatie:** neem de ervaringen en ideeën van kinderen mee in de ontwikkeling van oplossingen en het beleid en zorg ervoor dat hun ondersteuning passend en toegankelijk is.
- **Overweeg de invoering van een mechanisme voor interactie tussen de justitiële actoren** die aan deze evaluatie hebben deelgenomen, om een interuniversitaire en intersectorale dynamiek te versterken door kennisdeling op een grotere schaal (interdisciplinariteit). Naast het bevorderen van bestaande informatie-uitwisseling en initiatieven, zal dit ook de samenwerking versterken door synergieën tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus gezamenlijk te plannen en het delen van resultaten en kennis stimuleren. De versterking van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK) zou een essentiële rol kunnen spelen in een dergelijke aanpak.
- **Financiële middelen.** Het is uiterst belangrijk om voldoende financiële middelen te investeren:
 - Garandeer voldoende financiële middelen voor de jeugdzorg om de wachttijden te verkorten, zodat kinderen en hun families op tijd de hulp krijgen die ze nodig hebben.

- Breid binnen de jeugdzorg het aanbod uit van diensten en instellingen zodat elk kind de gepaste hulp kan vinden voor zijn of haar noden en ouders kunnen worden bijgestaan in hun opvoedkundige rol en hun behoeften tot een waardig leven.³
- Investeer in het recht van kinderen om gehoord te worden, met inbegrip van training, multidisciplinaire benaderingen en een geschikte omgeving voor ontmoetingen met kinderen.
- Zorg ervoor dat er voldoende plaatsen zijn in centra voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.⁴
- Verhoog het budget van de ombudsdiensten⁵ voor kinderrechten, zodat zij over voldoende middelen beschikken, waaronder personele middelen, om hun taken uit te voeren.

4. AANBEVELINGEN PER BLOK VAN INDICATOREN

Deze aanbevelingen zijn gerangschikt aan **de hand van de drie blokken indicatoren** die in het beoordelingsinstrument **voor kindvriendelijke justitie** (CFJ) voorkomen:

4.1. BELANGRIJKSTE WETTELIJKE NORMEN DIE VERSTERKT MOETEN WORDEN

4.1.1. Familierecht

- Zorg ervoor dat kinderen in een passende taal worden geïnformeerd over de uiteindelijke beslissing in familiezaken betreffende het ouderlijk gezag, de verblijfsregeling en de modaliteiten ervan.⁶

³ In het bijzonder de praktijk in de Franse Gemeenschap om kinderen zonder medische noden in een ziekenhuis te plaatsen en de praktijk om misdrijven als middel te gebruiken om de weg vrij te maken voor een gesloten plaatsing in een IPPJ (Franse Gemeenschap) of in een gemeenschapsinstelling (in Vlaanderen) omdat er geen andere oplossing is en die anders niet mogelijk zou zijn.

⁴ Alle kinderen moeten gegarandeerd toegang hebben tot huisvesting. Kinderen op doorreis hebben niet altijd huisvesting en sommige kinderen leven op straat. In overeenstemming met de aanbevelingen van het Comité voor de Rechten van het Kind verdient de kwestie van het recht op huisvesting een herziening (zie gecombineerd 5e en 6e periodiek verslag (CRC/C/BEL/5-6) goedgekeurd op 1 februari 2019).

⁵ Délégué général aux droits de l'enfant, Kinderrechtencommissariaat en de ombudsman voor de Duitstalige gemeenschap

⁶ Het project vertrouwenspersoon van de rechtbank voor familiezaken Oost-Vlaanderen afdeling Gent voorziet een dergelijke terugkoppeling. Zie bijlage 5

- Overweeg een wetgevend kader dat kinderen het recht geeft om naar de familierechtbank te stappen en als partij op te treden in familieprocedures in uitzonderlijke omstandigheden, met voorafgaande toestemming van de rechter, wanneer er sprake is van een belangenconflict tussen het kind en zijn of haar ouders of wanneer de ouders in gebreke blijven.
- Zorg ervoor dat de wetgeving voldoende bescherming garandeert voor kinderen die worden blootgesteld aan of het slachtoffer zijn van huiselijk geweld of aanverwante situaties (zoals conflictueuze scheidingen). Om dit te bereiken is het essentieel om :
 - Erover te waken dat het onderzoek naar situaties van geweld tegen kinderen gebaseerd is op de concepten van huiselijk geweld zoals gedefinieerd in het Verdrag van Istanbul, waarin wordt erkend dat kinderen het slachtoffer zijn van fysiek, seksueel en psychologisch geweld en dat de blootstelling van kinderen aan huiselijk geweld binnen het gezin hen tot slachtoffer maakt;
 - Uitvoering te verzekeren van de aanbeveling van het Comité van de Partijen bij het Verdrag van Istanbul aan de Belgische regering *"om de nodige maatregelen te nemen, van wettelijke aard of door middel van bijkomende opleiding en bijkomende richtlijnen, zodat de bevoegde instanties bij het bepalen van voogdij en omgangsregeling alle kwesties in verband met geweld tegen vrouwen en de schadelijke gevolgen ervan voor kinderen moeten onderzoeken"*.⁷ Dit betekent dat het gebruik van het begrip *"ouderverstotingssyndroom"* (PAS) als middel om bewijsmateriaal (met inbegrip van het ondermijnen van de stem van het kind) en de gevolgen van huiselijk geweld in procedures betreffende ouderlijk gezag en verblijfsregeling te minimaliseren, moet worden vermeden.⁸ Dit doet geen afbreuk aan het onderzoek van alle oorzaken die tot het verbreken van de band hebben geleid.
- Ontwikkel effectieve instrumenten en methoden voor procedures voor de familierechtbank, waarbij gebruik wordt gemaakt van een multidisciplinaire aanpak bij problematieken waar er sprake is van conflictueuze scheidingen, waaronder scheidingen die worden gekenmerkt door huiselijk geweld, om te voorkomen dat deze situaties leiden tot een jeugdbeschermingszaak.

⁷ Aanbeveling van 15 december 2020 over de uitvoering van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld door België. observatoire.enfance-jeunesse@cfwb.be Zie ook het verslag van het Observatoire de l'aide à la jeunesse, december 2023.

⁸ Een analyse van "PAS" laat zien dat dit een onnauwkeurig en tegenstrijdig concept is: 1) dat in feite de uitingen van een familiedisfunctie "psychiatriseerd" (het gebruik van het woord "syndroom" suggereert dat dit sociaal-familiaal probleem een vorm van een geestelijke pathologie is); en 2) dat verschillende vooroordelen bevat zowel over kinderen als over hun ouders.

4.1.2. Strafrecht

- Zorg ervoor dat een jeugadvocaat wordt aangesteld voor minderjarige slachtoffers van een misdrijf als onderdeel van gratis juridische rechtsbijstand.

4.1.3. Jeugdrecht

Algemeen kader

- Onderzoek hoe de uitwisseling van informatie tussen de buitengerechtelijke en gerechtelijke jeugdhulpverlening kan worden verbeterd zodat de jeugdrechter meer informatie krijgt vanuit meerdere perspectieven, met name om te voorkomen dat een kind zijn of haar verhaal een tweede keer moet vertellen.
- Doorbreek de barrières tussen sectoren en moedig informatiedeling aan met inachtneming van een gedeeld beroepsgeheim.

Jeugdzorg

- Voorzie telkens in juridische rechtsbijstand en de ambtshalve aanstelling van een advocaat in buitengerechtelijke procedures wanneer ingrijpende maatregelen, zoals een uithuisplaatsing overwogen worden.
- Wat betreft de Franse Gemeenschap: herzie het decreet van 18 januari 2018 dat de directeur van de gerechtelijke jeugdhulp toelaat om een ingrijpende maatregel (bv. uithuisplaatsing) opgelegd door de jeugdrechter op te heffen zonder de jeugdrechter hiervan op de hoogte te brengen of een akkoord te verkrijgen en zonder de jeugadvocaat in te lichten.

Jeugddelinquentie

- **Schaf** de mogelijkheid van **uithandengeving af** door de jeugdrechtbank zoals volgt uit de aanbevelingen van het Comité voor de rechten van het kind.⁹

⁹ In overeenstemming met de aanbeveling van het Comité voor de Rechten van het Kind waarbij aan België wordt gevraagd om "elke mogelijkheid uit te sluiten dat een kind door een volwassen rechtbank wordt berecht of samen met volwassenen in hechtenis wordt genomen", waarbij het Comité zijn bezorgdheid uit over het gebrek aan aandacht voor zijn eerdere opmerkingen. (United Nations Committee on the Rights of the Child, Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child : België, CRC/C/15/add 178, 13 juni 2022, § 31-32)".

4.1.4. Migratie en asiel

- Verleen kinderen vanaf hun eerste verhoor bij de Dienst Vreemdelingenzaken juridische rechtsbijstand, wat, naast de aanwezigheid van een gekwalificeerde en erkende tolk, de aanwezigheid van een (jeugd)advocaat impliceert vanaf het begin van de procedure.
- Schaf in overeenstemming met de aanbevelingen van het Comité voor de Rechten van het Kind¹⁰ de bottesten af zoals ze nu worden uitgevoerd. Houd in gedachten dat een leeftijdstest bedoeld moet zijn om de psychologische ontwikkeling van het kind te beoordelen, met aandacht voor de gevolgen die deze beoordeling kan hebben op zijn of haar toekomstige leven. Daarom moet rekening worden gehouden met het gegeven dat (a) medische tests (bottesten van de pols, röntgenfoto's van het sleutelbeen en tandenonderzoek) aanwijzingen geven over de biologische leeftijd, maar niet de enige leeftijdsbepalende factoren kunnen zijn, en (b) een multidisciplinaire aanpak essentieel is, waarin centraal een neuropsychologisch onderzoek moet staan dat wordt uitgevoerd door professionals die de taal van het kind vloeiend spreken of worden bijgestaan door een gekwalificeerde tolk.¹¹

4.2. BELANGRIJKSTE INSTELLINGEN EN MECHANISMEN

4.2.1. Mechanismen ontwikkelen om informatie te verstrekken en het bewustzijn over kinderrechten te vergroten

- Verbeter de toegankelijkheid van wetgeving en verstrek praktische informatie over institutionele mechanismen, met name over de ombudsdiensten voor kinderrechten.
- Neem in de leerprogramma's van het onderwijs lessen op over kinderrechten en informeer kinderen over de verschillende procedures waarin zij kunnen betrokken worden, zodat ze zich bewust zijn van hun rechten.
- Maak de media bewust van de noodzaak om informatie te promoten die gebaseerd is op een antropologische benadering van kinderen als "rechtssubject".
- Voorzie dat informatie over kinderrechten, zowel voor, tijdens als na gerechtelijke procedures, beschikbaar moet zijn voor alle actoren die op welke manier dan ook in contact komen met

¹⁰ Het Comité heeft het gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België (CRC/C/BEL/5-6) besproken tijdens zijn 2358e en 2359e vergadering (zie CRC/C/SR.2358 en 2359), gehouden op 24 en 25 januari 2019, en heeft de huidige slotopmerkingen goedgekeurd tijdens zijn 2370e vergadering, gehouden op 1 februari 2019.

¹¹ Zie hoofdstuk 4, 4.2.3.

kinderen. Dit omvat onder andere ouders, scholen, lerarenopleidingen, de vrijwilligerssector, het Ministerie van Justitie en andere federale en regionale overheidsorganisaties.

- Ondersteun de ontwikkeling en het bestaan van diensten en instanties die verantwoordelijk zijn voor de bewustwording van ouders en hen helpen om hun ouderlijke verantwoordelijkheden tijdens de scheiding volledig op zich te nemen zodat het belang van het kind primeert.

4.2.2. Voogden ad-hoc voor kinderen

- Werk een uniforme procedure uit voor de aanduiding van een voogd ad hoc in familie-, jeugd- en strafzaken. Zorg ervoor dat de voogd altijd een jeugdadvocaat is en dat zijn of haar diensten wettelijk worden vergoed uit publieke middelen.

4.2.3. Instellingen en ombudsdiensten voor kinderrechten

- **Federaal niveau :**
 - Versterk de rol van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind bij de implementatie van kinderrechten, in het bijzonder met betrekking tot zijn coördinerende functie tussen alle stakeholders en bevoegdheidsniveaus.
- **Franse Gemeenschap :**
 - Garandeer de onafhankelijkheid van de ombudsman in de Franse Gemeenschap, in het bijzonder door de diensten van de “Délégué général aux droits de l’enfant” te laten afhangen van het Parlement van de Franse Gemeenschap en door inspiratie te putten uit de fundamentele beginselen die zijn vastgelegd in de General Comment nr. 2 van het Comité voor de Rechten van het Kind, de Principes van Venetië en de Principes van Parijs.¹²

¹² General Comment nr. 2 van het Comité voor de rechten van het kind: De rol van onafhankelijke nationale mensenrechteninstellingen bij de bescherming en bevordering van de rechten van het kind, 13-31 januari 2003: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhsiQql8gX5Zxh0cQqSRzx6ZcNR3YdFwaRoLFkDFvNRIVot8QcY%2Bji7XudijXpmxWA2KY8MrGRrZGh6T6N%2BEdiYQtu3hSvCRcTF2EUM6CHRCI%2B>
Beginnelsen inzake de bescherming en bevordering van de ombudsman, november 2019, Principes van Venetië november 2019, gedrukt in de werkplaatsen van de Raad van Europa. <https://www.venice.coe.int/files/Publications/VenicePrinciplesfra.pdf>
De Principes van Parijs met betrekking tot de status en het functioneren van nationale instellingen voor de bescherming en bevordering van de rechten van de mens https://www.aomf-ombudsmans-francophonie.org/wp-content/uploads/2017/10/Principes-de-Paris_14169958400.pdf

- Breid de bevoegdheden van de “Délégué général aux droits de l'enfant” uit zoals het geval is voor de Kinderrechtencommissaris in de Vlaamse Gemeenschap.
- **Duitstalige Gemeenschap :**
 - Creëer een ombudsdienst specifiek toegespitst op kinderrechten

4.2.4. Trainingsmethoden en -programma's

- Als antwoord op de elementen en noden die tijdens de evaluatie naar voren zijn gekomen en worden beschreven in het hoofdstuk over de kritische en kwalitatieve analyse, dienen de volgende doelstellingen in **de opleiding van professionals binnen justitie** worden opgenomen:
 - Hanteer een gemeenschappelijke antropologische visie op het kind die in overeenstemming is met de principes van het Kinderrechtenverdrag en die door de verschillende actoren wordt gedeeld, zonder verdere ontwikkelingen in de weg te staan.
 - Hanteer een visie over de psychologische evolutie van het kind en de stadia van zijn ontwikkeling (zie Hoofdstuk 4).
 - Bied regelmatig multidisciplinaire trainingen aan waar professionals met verschillende achtergronden en uit verschillende sectoren elkaar kunnen ontmoeten en ideeën kunnen uitwisselen. Het organiseren van dit soort bijeenkomsten kan helpen om het wederzijds begrip te verbeteren, waardoor verschillende standpunten over de visie/opvatting van het kind naar voren kunnen worden gebracht en waarbij het belang van het kind voorop wordt gesteld. Dit kan helpen om het wederzijds begrip en criteria voor besluitvorming te verbeteren.
- Met betrekking tot de **opleidingsprogramma's die prioriteit moeten krijgen bij de verschillende stakeholders**, werd gewezen op de volgende noodzaak:
 - Evalueer opleidingsprogramma's voor magistraten en juridische professionals in termen van hun daadwerkelijke bijdrage aan de verbetering van hun professionele praktijk.
 - Voorzie naast de verplichte initiële opleiding voor familie- en jeugdmagistraten, minstens één keer per jaar in een voortgezette opleiding van hoge kwaliteit, waar ook ervaringen en praktijken worden gedeeld.
 - Voorzie in een uniforme basisopleiding voor jeugadvocaten, evenals in een (verplichte) voortgezette opleiding in alle balies.
 - Leid bemiddelaars op om in hun praktijk de participatie van kinderen op te nemen zodat de General Comment nr. 12 van het Comité voor de Rechten van het Kind wordt toegepast. Het is ook belangrijk dat bemiddelaars ouders wijzen op de gevolgen die hun kinderen kunnen ondervinden als ze niet betrokken zijn.

- Leid bemiddelaars op om de signalen van huiselijk geweld te herkennen.
- Richt politie-eenheden op die gespecialiseerd zijn in de omgang met jongeren en kinderen en voorzie in een specifieke training voor alle politietussenkomsten met betrekking tot kinderen en het verhoren van kinderen.
- Investeer in een multidisciplinaire training voor alle professionals die in contact komen met kinderen (magistraten, advocaten, bemiddelaars, politie en andere professionals zoals psychologen en tolken, enz.) met het oog op kennisverbreding op het vlak van :
 - Ontwikkelingspsychologie van kinderen en jongeren waarbij professionals hun eigen ideeën over kinderen kritisch in vraag te stellen;
 - Kinderrechten en internationale verplichtingen op dit gebied;
 - Procedurele praktijken zoals de kamers voor minnelijke schikking, modellen inzake ouderlijke consensus en andere participatiemodellen, en die de uitwisseling van ervaringen omvatten;
 - Het uitwisselen van kennis en ervaringen, in het belang van kinderen en een beter begrip van ieders rol.

4.2.5. Internationale samenwerking

- Om kinderen een snelle en doeltreffende procedure te bieden, vrij van de technische complexiteit van het internationaal privaatrecht en de diversiteit van nationale rechtssystemen, is het essentieel om de internationale samenwerkingsorganen te versterken. Deze organen ondersteunen familie- en jeugdrechters, evenals instellingen voor jeugdbescherming, bij procedures met grensoverschrijdende aspecten. Om dit doel te bereiken :
 - Zorg voor een passend wettelijk kader voor netwerkrechters, zodat de continuïteit van de functie gewaarborgd is en er tegelijkertijd voldoende capaciteit is om de werklust aan te kunnen.
 - Versterk de capaciteit van de centrale autoriteit.
 - Ondersteun in het bijzonder de internationale sociale dienst.

4.3. FUNDAMENTELE BENADERINGEN EN DE DUUR VAN PROCEDURES

4.3.1. Algemeen kader

Met betrekking tot **de toegang van het kind tot het rechtssysteem** :

- Zorg voor de aanwezigheid van een advocaat (of een vertrouwenspersoon) in alle fasen van de procedure, vanaf het moment dat het kind het rechtssysteem in contact komt.
- Zorg ervoor dat de praktijken inzake het horen van kinderen rekening houden met de leeftijd en de maturiteit van het kind en dat deze elementen ook in aanmerking worden genomen bij de besluitvorming, aangezien het kind steeds in ontwikkeling is.
- Verbeter de omstandigheden van de zittingszalen, lokalen en ontvangstruimten in de rechtbanken om een klimaat van vertrouwen te bevorderen in functie van de ontmoeting tussen de rechter en het kind, hetgeen tot een betere communicatie zal leiden.

4.3.2. Familierecht

- Zorg er in het algemeen voor dat kinderen in familiezaken voor, tijdens en na de gerechtelijke procedure worden bijgestaan door een vertrouwenspersoon. Zorg ervoor dat de vertrouwenspersoon garanties biedt voor onafhankelijkheid, onpartijdigheid en eerbiediging van het beroepsgeheim en is opgeleid in kinderrechten.¹³
- Verhoog de participatie van kinderen aan buitengerechtelijke procedures zoals bemiddeling.
- Identificeer de obstakels voor participatie van kinderen waarmee bemiddelaars in hun praktijk worden geconfronteerd (gebrek aan training in het interviewen van kinderen, deontologische problemen voor advocaat-bemiddelaars, het inschakelen van een vertrouwenspersoon).
- Zorg ervoor dat alle kinderen zonder discriminatie het recht hebben om gehoord te worden door een familierechter. Deze rechter dient een daadwerkelijke ontmoeting en luisterend oor te bieden, waarbij het kind wordt erkend als rechtssubject. Dit proces moet worden afgestemd op de leeftijd van het kind, de duur van het gesprek en dient te gebeuren binnen een aangepaste omgeving. Met deze antropologische visie en doelstelling dienen de bestaande praktijken binnen de verschillende familierechtbanken geharmoniseerd te worden.

¹³ Er moet worden nagedacht over de figuur vertrouwenspersoon zoals die momenteel in het familierecht is voorzien en die betrokken is op het ogenblik dat het kind gehoord wordt en vermoedelijk niet steeds voldoende waarborgen biedt naar neutraliteit. Dit moet onderscheiden worden van de professionele vertrouwenspersoon die op dit vlak meer garanties biedt en waarbij er momenteel als pilootproject loopt in de familierechtbank in Oost-Vlaanderen, afdeling Gent. Deze professionele vertrouwenspersoon die een speciale opleiding heeft gevolgd, spreekt vóór de hoorzitting met het kind om het te informeren over zijn of haar rechten en het verloop van de procedure te schetsen, om het kind te helpen verduidelijken of het al dan niet door de rechter wenst gehoord te worden, om de visie van het kind aan de rechter over te brengen, om het kind te informeren tijdens de hele procedure en ook over het eindresultaat en de manier waarop de rechter rekening heeft gehouden met zijn of haar standpunten. De details van dit project worden in de bijlage aan dit rapport en in hoofdstuk 3 gegeven.

4.3.3. Jeugdrecht

Jeugdzorg

- Zorg ervoor dat er geen druk wordt uitgeoefend in de vrijwillige (buitengerechtelijke) jeugdhulp, waarbij het recht van kinderen en hun families om de voorgestelde maatregelen te weigeren, wordt gerespecteerd. Het is essentieel dat kinderen en hun families goed geïnformeerd zijn over de overgang naar een gerechtelijke procedure en de gevolgen die daaruit kunnen voortvloeien.
- Zorg ervoor dat kinderen adequaat worden geïnformeerd over de inhoud van het advies en de rapporten van de sociale diensten, of het nu gaat om vrijwillige (buitengerechtelijke) of gedwongen (gerechtelijke) hulpverlening. Gebruik altijd kindvriendelijke taal.
- Wat de Franse Gemeenschap betreft: verbeter de modaliteiten voor kinderen, hun ouders en/of familieleden van het recht op toegang tot het dossier dat op hen betrekking heeft in het kader van de buitengerechtelijke jeugdhulp
- Wat de Vlaamse Gemeenschap betreft: zorg ervoor dat de private instellingen die in Vlaanderen “veilig verblijf” aanbieden waarbij er ook sprake is van vrijheidsbeperkende maatregelen, op een geïndividualiseerde wijze te werk gaan en op maat van het kind, en niet door middel van algemene regels die aan alle bewoners worden opgelegd.

Jeugddelinquentie

- Zorg altijd voor de aanwezigheid van een jeugdadvocaat wanneer het Openbaar Ministerie diversiemaatregelen overweegt.

4.3.4. Migratie en asiel

- **Met betrekking tot administratieve procedures** (asiel en migratie):
 - Zorg ervoor dat het kind altijd wordt bijgestaan door een gekwalificeerde (sociale) tolk in alle contacten met hun advocaat, voogd, de Dienst Vreemdelingen zaken, het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatslozen en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.
- **Voorzie ondersteuning van niet-begeleide minderjarigen door hun aangewezen voogd:**
 - Om zich voor te bereiden op het gesprek met het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatslozen.
 - Wanneer er verplaatsingen gebeuren in het kader van de procedure.
 - Aangaande de communicatie: het kind moet regelmatig informatie krijgen van de voogd en hem of haar vaak ontmoeten.

- Voorzie de mogelijkheid om een andere voogd aan te duiden als de aangewezen voogd verzuimt regelmatig contact te hebben met het kind en/of als het vertrouwen verloren is gegaan.
 - Voorzie meer efficiëntie in de praktijk van het aanwijzen van voogden voor niet-begeleide minderjarigen volgens de aanbevelingen van het Comité voor de rechten van het kind.¹⁴
- **Verbeter de ondersteuning door een advocaat** tijdens interviews, in het bijzonder:
 - Zorg ervoor dat er voor het kind vanaf het eerste gesprek bij de Dienst Vreemdelingenzaken een advocaat aanwezig is.
 - Zorg ervoor dat het kind informatie ontvangt over de wijziging van advocaat en de redenen voor deze wijziging.
 - Zorg ervoor dat het kind volledige informatie krijgt over de verschillende procedures, vanaf het moment dat het aankomt, en regelmatig op de hoogte wordt gehouden van de genomen beslissingen.
 - **Garandeer een betere ondersteuning voor jongeren** die op het punt staan achttien jaar oud te worden. Herzien de "aging out"-praktijken zodat jongeren die achttien jaar worden niet onmiddellijk hun advocaat, voogd, hun verblijfplaats en hun bescherming verliezen.
 - **Duur van de procedure.** Beperk de procedure in de tijd en voorzie in een betere ondersteuning van het kind door de voogd en de advocaat.
 - **Verbeter de asielprocedure voor kinderen.** Voorzie in een kader en omgeving waarbij de zittingszalen aangepast zijn om zo een klimaat van vertrouwen en een betere communicatie tussen de rechter en het kind te bevorderen, hetgeen de kwaliteit van de besluitvorming in de asielberoepsprocedure zal bevorderen en waarbij het belang van het kind centraal staat.¹⁵

¹⁴ Het Comité heeft het gecombineerde vijfde en zesde periodieke verslag van België (CRC/C/BEL/5-6) besproken tijdens zijn 2358e en 2359e vergadering (zie CRC/C/SR.2358 en 2359), gehouden op 24 en 25 januari 2019, en heeft de huidige slotopmerkingen goedgekeurd tijdens zijn 2370e vergadering, gehouden op 1 februari 2019.

¹⁵ De Belgische ervaring met de ontwikkeling van een nieuwe rechtszaal binnen de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen toont aan dat co-creatieve ontwerpprojecten met jongeren en rechters kunnen bijdragen tot haalbare oplossingen, met een zeer beperkt budget, en de implementatie van een meer kindvriendelijke ervaring in de rechtszaal mogelijk kunnen maken (experiment uitgevoerd vanaf november 2024).

